

Vol.1, Issue No.3 5th April 2016

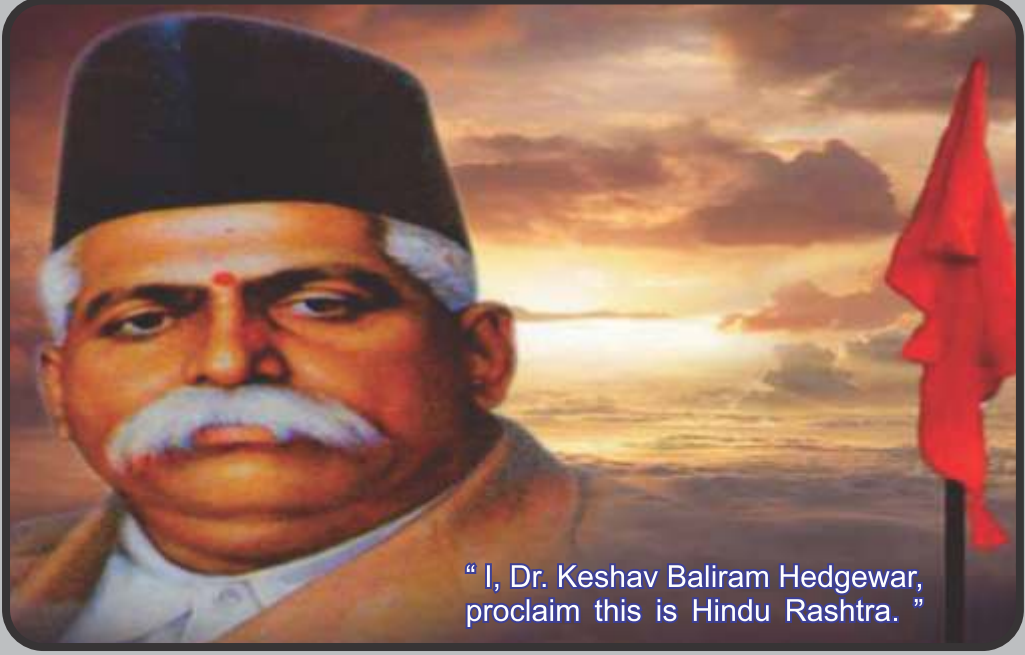
TITLE CODE : GUJGUJ15618

રંગ સેવા

(Rang Seva)

April-2016

“ I, Dr. Keshav Baliram Hedgewar, proclaim this is Hindu Rashtra. ”

સંઘના સરસંઘચાલક આદ્ય સરસંઘચાલક - ડૉ. હેડગેવાર

સંઘના સંસ્થાપક ડૉ. કેશવ બલિરામ હેડગેવાર એ જ સંઘના પહેલા એટલે આદ્ય સરસંઘચાલક હતા. તેમનો જન્મ ૧ એપ્રિલ, ૧૮૮૯ ના રોજ થયો. તે દિવસે ૧૮૧૧ શક સંવતની વર્ષપ્રતિપદા હતી. તેમની માતાનું નામ રેવતી હતું.

ડૉક્ટરે સંઘની સ્થાપના ૧૯૨૫ની સાલમાં કરી. પહેલા નાગપુર અને તેની આસપાસ સંઘની શાખાઓ શરૂ કરી. ૧૯૩૦ની સાલમાં ડૉક્ટરે જંગલ સત્યાગ્રહમાં ભાગ લીધો. તે બદલ તેમને સજા થઈ અને તેમને અકોલા જેલ ખાતે રાખવામાં આવ્યા અને ત્યાં દેશભક્ત આગેવાનો સાથે ડૉક્ટરનો ઘનિષ્ઠ સંબંધ થયો. જેલમાંથી છૂટ્યા પછી સંઘની શાખા સમગ્ર વિદર્ભમાં શરૂ થઈ. તે પછી મહારાષ્ટ્રનો વારો આવ્યો.

૧૯૩૬ પછી અન્ય પ્રાંતોમાં કાર્યકર્તાઓ મોકલવાની શરૂઆત થઈ. ૧૯૪૦ સુધી આસામ અને ઓરિસ્સા બાદ કરતાં બધા પ્રાંતોમાં સંઘની શાખાઓ શરૂ થઈ હતી. ૯ જૂન, ૧૯૪૦ના રોજ નાગપુરના સંઘ શિક્ષા વર્ગના ખાનગી સમારોપના ભાષણમાં ડૉક્ટરે કહ્યું હતું કે આજે મારી હિન્દુ રાષ્ટ્રનું નાનું સ્વરૂપ હું જોઈ રહ્યો છું. ડૉક્ટરની હયાતીમાં જ સંઘ આમ દેશવ્યાપી થયો હતો.

તારીખ ૨૧ જૂન, ૧૯૪૦ના રોજ નાગપુર ખાતે ડૉક્ટરસાહેબનું અવસાન થયું. તે સમયે તેમની ઉંમર ફક્ત ૫૧ વર્ષની હતી.

॥ परस्पर देवो भव ॥

Rang Seva

April-16

રંગ સેવા - પુસ્તિકા : ૦૪

પ્રત : ૧૪૦૦

મૂલ્ય : અમૂલ્ય

તંત્રી :

ડૉ. ઈન્દુભાઈ દવે

શ્રીરંગ હોસ્પિટલ, મેડિકેર

અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૬

ફોન : (૦૭૯) ૨૬૫૭૫૫૭૭/૬૬૭૭

સહસંપાદક :

પ્રદ્યુમ્ન પટેલ

મો. ૯૮૨૫૪૫૨૬૨૪

પ્રકાશક :

ડૉ. ઈન્દુભાઈ દવે

શ્રીરંગ હોસ્પિટલ, મેડિકેર

અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૬

ફોન : (૦૭૯) ૨૬૫૭૫૫૭૭/૬૬૭૭

પત્રવ્યવહાર :

સ્નેહલ શાહ

૧૩, શાહ કોલોની, બેસ્ટ હાઈસ્કૂલ સામે,

ભૈરવનાથ રોડ, મણિનગર, અમદાવાદ-૩૮૦૦૨૮

ફોન : (૦૭૯) ૨૫૪૩૩૪૭૩

www.rangavadhoot.us, www.abhirang.org

ગ્રાફિક્સ :

○ પન્નેશ સુથાર

અભિરંગ : (શ્રીરંગ યુવા સંગઠન)

ટાઈપસેટિંગ :

હરિઓમ ગ્રાફિક્સ, આઝાદ ગાર્ડન સામે,

હિંમતલાલ પાર્ક, અમદાવાદ-૧૫. ફોન. ૨૬૭૬૭૧૮૧

મુદ્રણ સંસ્કાર :

મુદ્રેશ પુરોહિત

સૂર્યા ઓફસેટ,

આંબલી ગામ, અમદાવાદ-૩૮૦૦૫૮

અનુક્રમણિકા

- (૧) શ્રીરંગ અવધૂત મહારાજની જીવનઝરમર-૩
○ શ્રી મુરલીધર સરપોતદાર ૦૨
- (૨) એક અક્ષય અવિનાશ વ્યાપ્યું બધે
○ શ્રી ગોપાળજી દેસાઈ ૦૪
- (૩) પ.પૂ. શ્રી રંગ અવધૂત મહારાજશ્રી સાથેના પ્રસંગો-૨
○ શ્રી છોટુભાઈ ડી. શાહ ૦૭
- (૪) મહાત્મા એકનાથ
○ રમણલાલ સોની ૦૮
- (૫) યુવાશક્તિ જાગૃતિ શિબિર
○ ડૉ. ઈન્દુભાઈ દવે ૧૧
- (૬) શ્રીરામચરિતમાનસ : પ્રસ્તાવના
○ ઉષા ૧૨
- (૭) પાલિતાણાથી સોનગઢ : એક જીવન પ્રસંગ
○ ડૉ. આઈ.કે. વીજળીવાળા ૧૪
- (૮) વિચારરૂપી કલ્પવૃક્ષના ચમત્કારો
○ ડૉ. હરીશ દ્વિવેદી ૧૬

જયશ્રીકૃષ્ણ/ - ડૉ. ગુણવંત શાહ

વાતવાતમાં જયશ્રીકૃષ્ણ બોલવું માનીએ તેટલું સહેલું નથી. કૃષ્ણનો જયજયકાર કર્યા પછી બાળમજૂરી ન કરાવી શકાય; ઓફિસમાં રુશવત ન લઈ શકાય; દુકાનમાં ગ્રાહકને ન છેતરી શકાય; સ્ત્રીઓનો અનાદર ન કરી શકાય; ઘરની મજૂરણાનું શોષણ ન કરી શકાય અને વાતવાતમાં જૂઠું ન બોલી શકાય. કૃષ્ણ મારું બધું જુએ છે અને જાણે છે, એવો ભાવ સેવીને જે જીવે, તે ખરો ભક્ત ગણાય.

Rang Seva - 04 ❖ ૧

॥ અહંકાર વ્યક્તિ પાસે જુદ કરાવે જ્યારે પ્રેમ વ્યક્તિ પાસે જનું કરાવે ॥

(૧) શ્રીરંગ અવધૂત મહારાજની જીવનઝરમર-

૩

શ્રી મુરલીધર સરપોતદાર

(ગતાંકથી ચાલુ)

ગતાંકમાં જણાવ્યા મુજબ પૂજ્યશ્રી હવે મેટ્રીકના ધોરણમાં આવ્યા. મેટ્રીકની પરીક્ષામાં પરીક્ષકોને આશ્ચર્યચકિત કરી નાખે છે. પૂજ્યશ્રીનો પોષાક આર્યસંસ્કૃતિને અનુરૂપ એવો. માથું તદ્દન મુંડાવી નાખતા. આજુબાજુ થોડા વાળનો ઘેરાવો ને વચમાં ચોટલી રાખતા. પોતે રોજ રાત્રે બે વાગે ઊઘતા. પોતાનું મન હરહંમેશ યોગમાર્ગ તરફ વળાવવા સતત પ્રયત્નશીલ રહેતા. રાત્રે જલ્દી ઊઠી ધ્યાનમગ્ન રહેતા. મેટ્રીકની પરીક્ષામાં સંસ્કૃતના પેપરમાં એક પ્રશ્ન એવો હતો કે, એક શ્લોકનું સ્પષ્ટીકરણ સંસ્કૃત ગદ્યમાં કરવાનું હતું. શ્લોક હતો ગીતાનો. પૂજ્યશ્રીએ આ પહેલાં કોઈ દિવસ ગીતા વાંચી ન હતી. તેમણે સદર શ્લોકનો જવાબ બીજો સુંદર શ્લોક બનાવીને આપ્યો. પરીક્ષકે શ્લોક વાંચ્યો ને ઘણા જ પ્રભાવિત થયા. આ કામ તો ભલભલા પંડિતોને પણ અશક્ય. શ્રી પાંડુરંગને બોલાવીને તેમનું બહુમાન કરવામાં આવ્યું.

હવે મૌખિક પરીક્ષા આવી. પરીક્ષક હતા શ્રી રોબર્ટસન. પૂજ્યશ્રીનો ફેશન વગરનો પોષાક જોઈ તેમને હસવું આવ્યું. આવા ગમાર વિદ્યાર્થીને હું જરૂર નાપાસ કરીશ. પૂજ્યશ્રી મનમાં જરાએ બીક રાખ્યા વગર જવાબ આપતા કે મારી તૈયારી એટલી સજ્જડ છે કે તમો મને નાપાસ કરી શકશો જ નહિ, હું નક્કી પાસ થવાનો. શ્રી રોબર્ટસને પૂછ્યું માથાનું મુંડન કેમ કરાવ્યું? શ્રી પાંડુરંગે વકીલની માફક સામે પ્રશ્ન પૂછ્યો. સાહેબ આપ નેકટાઈ કોલર કેમ લગાવો છો? અમારા ધર્મનું ચિહ્ન નિશાન પરિપૂર્ણ હોય છે. એ ના હોય તો અમો ક્રિશ્ચન ન ગણાઈએ. મને મારા ધર્મનું અભિમાન છે. પ્રત્યેકની પસંદગી અલગ અલગ હોય છે. તમને આ નેકટાઈ કોલરવાળો

પોષાક સુંદર લાગતો હશે પણ મને તો જંગલી સમાન લાગે છે. નેકટાઈ કોલર કુતરાનો પટ્ટો હોય તેમ લાગે છે. મને તેની ઘણી જ ચીડ આવે છે. મુંડન કરવું આર્યસંસ્કૃતિનું પ્રતીક છે. માથા પરનાં વાળ કાઢી નાખ્યા પછી માથું શાંત રહે છે. આપને પણ સાહેબ અનુભવ થશે. આ હકીકત ખોટી ઠરશે તો મને જરૂર નાપાસ કરજો. જવાબ આપવાની પદ્ધતિ, ચતુરાઈ, પ્રત્યેક વિષયની રજુઆત કરવાની કુશળતા જોઈ નથી. રોબર્ટસન ઘણા જ પ્રભાવિત થયા. તેમને ઘણો જ આનંદ ને સંતોષ થયો. પરીક્ષા ન લેતાં જ શ્રી પાંડુરંગને પાસ કર્યા.

પૂજ્યશ્રીએ મેટ્રીક પાસ કરી. ઘરની નાણાકીય પરિસ્થિતિ નાજુક હતી પણ પોતાનો સ્વામી મહારાજ ઉપર પૂર્ણ વિશ્વાસ હતો. શ્રી વાસુદેવાનંદ મારા સૂત્રધાર છે એમ તેઓ કહેતા. વડોદરા કોલેજમાં પૂજ્યશ્રી દાખલ થયા. બીજા બધા મિત્રો તેમનો સાદો પોષાક જોઈ મશ્કરી કરતા ને તેમને અપટ્ટેટ પોષાક પહેરવા જણાવતા પણ પૂજ્યશ્રીની રહેણી-કરણી વેદપુરુષ સમાન. હજમત કરવા વેળાસર હજમ પણ મળતો ન હોવાથી પૂજ્યશ્રી દાઢી, વાળ વધારતા. ટોપી નીચે વાળ આવી જતા. વેશભૂષા શાંતબ્રહ્મ જેવી. પોષાકમાં પંચીયું ને ખમીસ માથે ટોપી, મસ્તીખોર મવાલી. કોલેજિયનો તેમની મશ્કરી કરતા. સિનેમાની નટી નટી કહી જોરજોરથી બરાડા પાડતા. પૂજ્યશ્રી પણ તેમની સાથે હું નટી છું કહી નાચતા. જરાપણ ખોટું લગાડતા નહિ. મનને શાંત રાખતા. હવે તેઓ ઈંટરના ક્લાસમાં આવ્યા. શ્રી બ્રહ્માનંદ નામના એક જ્યોતિષી જેઓ બંગાલી હતા તેમની શ્રી પાંડુરંગ સાથે દોસ્તી થઈ, જ્યોતિષી આધ્યાત્મિક વૃત્તિના હતા. તેમણે પૂજ્યશ્રીને કહ્યું તમો ઈંટરની પરીક્ષામાં આ ફેરે નાપાસ થશો માટે

Rang Seva - 04 ❖ ૨

॥ ગરીબોની હાય અને નવરાઓની રાય કોઈ દિવસ ન લેવી ॥

પરીક્ષામાં બેસશો નહિ. તમારા ગ્રહ અનુકૂળ નથી. પૂજ્યશ્રી બિમાર થયા. ડોક્ટરોએ પણ આ વર્ષે પરીક્ષામાં ન બેસવા સલાહ આપી. પણ ગુરુમહારાજ શ્રી વાસુદેવાનંદે અંદરથી અવાજ આપ્યો. આ વરસે જ પરીક્ષા આપ. દવા પ્રમાણસર લીધી. પરીક્ષામાં બેઠા ને સેકન્ડ ક્લાસથી પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થયા. શ્રી બ્રહ્માનંદ સ્વામીને કીધું તમારું પંચાંગ વગેરે ફાડી નાખો ને જ્યોતિષનો ધંધો બંધ કરો.

હવે પૂજ્યશ્રીએ વડોદરા કોલેજ છોડી ને અમદાવાદ કોલેજમાં દાખલ થયા. અહીં તો તેઓ હીરાની માફક વધારે ચમકવા લાગ્યા. અતિ ચતુર વિદ્વાન વિદ્યાર્થી તરીકે તેમની વાહવાહ થવા માંડી. હરહંમેશ પૂજ્યશ્રી કોલેજમાં છેલ્લા બાંકડા ઉપર બેસતા. ડીબેટીંગમાં ભાગ લેતા. બધાનું સાંભળતા પણ પોતે મૂકસ્તંભ જેવા.

એક વખતે ‘પુનર્વિવાહ કરવો યોગ્ય કે અયોગ્ય ?’ આ વિષય ઉપર વાદવિવાદ થવાનો હતો. એક બાજુ વિદ્યાર્થીઓ-બીજી બાજુ પ્રોફેસરો પ્રિન્સિપાલ હતા. આ સંવાદમાં બરાબર હરીફાઈ હતી. વિષય પણ રમુજી હતો. બધાને થયું બરાબર રંગ જામશે. પ્રોફેસરો તો રજુઆત સારી કરશે પણ આપણા તરફથી સારી રજુઆત કોણ કરશે એવી ચિંતા તમામ વિદ્યાર્થીઓને થવા લાગી. કોલેજના પ્રિન્સિપાલ વિધુર હતા.

બધા વિદ્યાર્થીઓની નજર શ્રી પાંડુરંગ પર પડી. આ ઉત્તમ વક્તા છે અને તે ઉત્તમ રીતે રજુઆત કરશે તેમ બધાને આત્મવિશ્વાસ હતો અને તેથી બધાએ તેમની મુખ્ય વક્તા તરીકે પસંદગી કરી. પૂજ્યશ્રી ઊભા થયા અને બોલવાની શરૂઆત કરી. ‘અધ્યક્ષશ્રી ! પ્રોફેસરો ને મારા સહાધ્યાયીઓ, મને મારા સહાધ્યાયીઓએ બે શબ્દ બોલવા માટે મને જણાવ્યું તેથી આપની સમક્ષ હું ઊભો થયો છું. મારા જેવા અવિવાહિત વિદ્યાર્થીને આ વિષયનું શું જ્ઞાન હોય ? અધ્યક્ષ સાહેબ તો અતિ ચતુર છે. પોતે વિધુર છે. તેથી રજુઆત ઘણી જ સારી કરશે એમાં જરાએ શંકા

નથી. હું તો બે જ શબ્દમાં રજુઆત કરવાનો છું.’ જો અધ્યક્ષ મહારાજ જેઓ વિધુર છે તેઓ પુનર્વિવાહ કરશે તો તેમની સ્વર્ગમાં ગયેલ પત્નીને પોતાના પ્રિયતમ ઉપર સ્વર્ગમાંથી પુષ્પવૃષ્ટિ કરવાનું ગમશે ? પુનર્વિવાહ કરશે તો શાપ આપશે કે આશીર્વાદ આપશે ? આર્યસંસ્કૃતિનું અભિમાન રાખનાર દરેક જણ મન શાંત રાખી માથું ગરમ ન કરતાં આ બાબતે શાંત ચિત્તે વિચાર કરો. આવું ભાષણ સાંભળી શ્રોતાઓ આશ્ચર્યચકિત થયા. શબ્દોનો જાણે એટમબોમ્બ છૂટ્યો. વિષય પૂર્ણ થયો. સભા પૂરી થઈ. વિદ્યાર્થીઓની જીત થઈ. શ્રી પાંડુરંગની રજુઆત વેદપ્રમાણ જેવી લાગી. ટૂંકી પણ સુંદર રજુઆત. ભાષણ જોરદાર જુસ્સાવાળું હતું. શ્રી પાંડુરંગની બધા સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. શિક્ષકવૃંદ પણ ખુશ થયા.

કઠિન પ્રશ્નોના નિકાલ કરવા માટે બધા શ્રી પાંડુરંગની સલાહને મદદ લેતા. અને તેમના તરફથી યોગ્ય ન્યાય મળતો. એક વખત અમદાવાદ કોલેજમાં વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકો વચ્ચે વૈમનસ્ય ઉત્પન્ન થયું. વિદ્યાર્થીઓએ હડતાલનું એલાન આપ્યું. બધા જવાન વિદ્યાર્થીઓ કોલેજ ફાટક આગળ ભેગા થયા. એક જણે શિક્ષકને પથ્થર માર્યો. પ્રિન્સિપાલે પોલીસપાર્ટી બોલાવી વાતાવરણ તંગ બન્યું. પોલીસ અધિકારીશ્રીએ શ્રી પાંડુરંગને બોલાવી કહ્યું તમારી ન્યાય બુદ્ધિ સમતોલ છે. તમો આ બાબતે યોગ્ય ન્યાય કરશો એવો મને પૂર્ણ વિશ્વાસ છે. શ્રી પાંડુરંગ કહેવા જેવા બે શબ્દો બોલ્યા તેની અસર એકદમ પડી. હવે બી.એ.ની પરીક્ષાને ત્રણ મહિના રહ્યા. તે સમયે મહાત્મા ગાંધીજીએ અસહકારની ચળવળનું એલાન આપ્યું. હિંદમાતા ગુલામીની જંજીરોમાં ૧૫૦ વર્ષોથી જકડાયેલી પડી છે. પૂજ્યશ્રીને પણ તાલાવેલી લાગી. સજા ઋણની માફક આ ઋણમાંથી મુક્ત થવું જોઈએ. તરુણોએ બલિદાન આપવા તૈયાર થવું જોઈએ. ઈ.સ. ૧૯૨૧માં પૂજ્યશ્રીએ કોલેજને તિલાંજલિ આપી અને ગાંધીજીના સત્યાગ્રહમાં જોડાવા નિશ્ચય કર્યો અને તેમાં તેમણે ઝંપલાવ્યું. (ક્રમશઃ)

(૨) એક અક્ષય અવિનાશ વ્યાખ્યું બધે

ૐ શ્રી ગોપાળજી દેસાઈ

પૂ. શ્રીરંગ અવધૂત (બાપજીશ્રી) રચિત અદ્વૈતનાદની મસ્તીથી સભર ભરેલું પ્રભાતિયું. જેમાં પૂ.શ્રી દ્વારા રંગાઈ તદ્દરૂપ બન્યાનો સ્પષ્ટ, સચોટ, પ્રત્યક્ષ પુરાવો-આરંભથી અંત સુધી અંતરપટમાંથી કાવ્યરૂપે સ્વાનુભવનો ઉદભવેલા ઉદ્ગારો સ્વયં સંપૂર્ણ હોઈ જનતાને માટે આદર્શરૂપ બની આત્મસાક્ષાત્કાર પ્રાપ્ત કરવામાં માર્ગદર્શક થઈ પડશે તે નિઃશંક છે.

પૂ.શ્રીના 'તત્ ત્વમ્ અસી', 'પરસ્પર દેવો ભવ'ના સૂત્રો નારેશ્વર ધામમાં પ્રથમ સ્થાને શોભાવે છે. એક અક્ષય અવિનાશ વ્યાખ્યું બધે, તેજ તું તેજ તું વેદ બોલે.

આંખ ખોલી સખે દેખ અંદર હૃદયે, શ્વાસ શ્વાસે પ્રભુ કોણ બોલે.

એક જ સત્ય છે તે એક સરખું ત્રણે કાળમાં રહે છે. જે અક્ષય અને અવિનાશી છે. તે સત્ય તું પોતે જ છે. એમ ચારે વેદો પોકારી પોકારીને કહે છે અહમ્ બ્રહ્માસ્મિ, તત્ ત્વમ્ અસિ, પ્રજ્ઞાનમ્ બ્રહમ્, અયમ્ આત્મા બ્રહમ્. અંતઃકરણ યા હૃદયમાં જ્ઞાનરૂપી દિવ્યચક્ષુ વડે જોવાથી શ્વાસે શ્વાસે પ્રભુ પોતે જ બોલી રહ્યો છે તે સમજાશે.

શુદ્ધ તું બુદ્ધ તું મુક્ત તું પ્રાણીયા, બંધને ક્યાં પડે આપમેળે.

અજ અવિનાશી અક્ષર બધે વ્યાપી ઉં, જળ સ્થળે આ પછી આપ ખેલે.

એ સત્ શુદ્ધ બુદ્ધ અને મુક્ત હોવા છતાં અજ્ઞાનરૂપી અંધકારના આવરણને કારણે પોતાને બંધનમાં પડ્યાનો આભાસ યા ભ્રમ-મળ વિશેષના આવરણને કારણે પેદા થાય છે. એટલે એ ભ્રમને

દૂર કરવાને માટે તન અને મનની શુદ્ધિ પોતપોતાની રુચિ પ્રમાણે યોગ-સાધના (ભક્તિ, કર્મ અને જ્ઞાન) કરવી આવશ્યક છે. એ તત્ત્વ જન્મતું નથી અને અમર હોઈ કદી નાશ પામતું નથી. એ સર્વવ્યાપક, સર્વત્ર હોઈ એ વિના એક ઈંચ જેટલી જગ્યા પણ ખાલી નથી. એ તત્ત્વ પોતે પોતાની સાથે જળમાં, સ્થળમાં એમ દરેક સ્થળે જંગ ખેલે છે. Thuth is God. God is truth.

સત એટલે શું ? 'કાલત્રયેડપિ તિષ્ઠતીતિ સત' ત્રણે કાળમાં એક સરખું રહી શકે તે સત, ભૂત, વર્તમાન અને ભવિષ્યમાં એક સરખું રહી શકે તે સત. ત્યારે સત ક્યું એની તપાસ કરતાં જો બાહ્ય રીતે જોઈશું તો કોઈપણ દૃશ્ય પદાર્થ પર આવવું પડશે. આપણું શરીર એ દૃશ્ય પદાર્થ છે અને એ વિશે બીજા પદાર્થ કરતાં આપણે વિશેષ જાણીએ છીએ. શું શરીર સત છે ? સતની વ્યાખ્યા અને વર્ણન પ્રમાણે એ સત નથી. કારણ કે એ ત્રણે કાળમાં એક સરખું રહેતું નથી. શરીરનું પહેલાં અસ્તિત્વ ન હતું હાલ તે છે અને હવે તે રહેવાનું નથી. શરીરની ઉત્પત્તિ થઈ ત્યારથી તપાસીએ તો શરીર પહેલાં નાનું હતું. હાલ આવું છે અને હવે પછી બદલાશે. આથી શરીર સત નથી. શરીર સત નથી એટલે ઈન્દ્રિયો પણ સત નથી.

શરીર સાથે ગાઢ સંબંધ મનનો છે. શું મન સત છે ? મન પણ ત્રણે કાળમાં એક સરખું રહેતું નથી. તે વખતોવખત બદલાતું જાય છે અને બદલાયા કરશે એ જ પ્રમાણે બુદ્ધિ પણ સત નથી. કારણ કે એ પણ એક સરખી રહેતી નથી. આથી એટલું તો સિદ્ધ થયું કે, સત શરીર, મન અને બુદ્ધિથી પર જુદું છે. શરીર,

મન, બુદ્ધિ તેને પહોંચી શકતાં નથી. ટૂંકમાં સતના લક્ષણો બાંધીએ- સત શરીરથી પર છે. શરીર આકારવાળું છે. આથી સત નિરાકાર છે. મન ઈન્દ્રિય અને બુદ્ધિથી પર છે એટલે ઈન્દ્રિયોને બુદ્ધિથી જાણી શકાય નહીં તેવું એટલે નિરંજન છે. શરીર, મન વગેરેને વિકાર થાય છે પણ સત તેથી પર એટલે નિર્વિકાર છે. સંકલ્પ વિકલ્પ વગેરે મનના બુદ્ધિના છે. પણ સત તેથી પર એટલે નિર્વિકલ્પ છે. સત પોતે ત્રણે કાળમાં એક સરખું રહે છે. એ બધાથી પર એટલે સુખદુઃખથી પર હોઈ આનંદ સ્વરૂપ છે. શરીર અને મનને ભય લાગે છે. જ્યારે સત એનાથી પર હોઈ નિર્ભય છે. શરીર, મનને જન્મમરણ થાય છે. સત એ બંનેથી પર હોઈ જન્મમરણ રહીત અજ અમર છે.

સતની શોધ શરીર મન વગેરેથી કરી જ્યારે શરીરથી શોધ કરી ત્યારે હું કોણ એ પ્રશ્ન સ્વાભાવિક થાય છે. હું તે આ શરીર મન કે બુદ્ધિ ? આપણે જાગૃત અવસ્થાનો અનુભવ તપાસીએ તો સમજાશે કે જાગૃતાવસ્થામાં જે વ્યવહાર થાય છે એ મોટે ભાગે શરીરને હું માનીને થાય છે. કોઈને પૂછીએ કે તમે આવ્યા તો તે કહેશે હા હું આવ્યો એમાં હું એટલે શરીર એ નક્કી થયું. મારો ભાઈ, મારી સ્ત્રી, મારો પતિ એટલે શરીરના ભાઈ, સ્ત્રી, પતિ વગેરે સ્વપ્નાવસ્થામાં શરીર પડ્યું છે. આંખ બંધ છે પણ સ્વપ્ન આવે છે ત્યારે કહીએ છીએ કે સ્વપ્નમાં મેં વાઘ જોયો. એમાં હુંનો અર્થ શરીર નહીં પણ મન હું છું એમ થયું. ગાઢ નિદ્રામાં સુષુપ્ત અવસ્થામાં શરીરનું ભાન નથી રહેતું. મનનું ભાન, બુદ્ધિનું ભાન ન હોવા છતાં આપણે મરી જતા નથી. આજે હું એટલો સુખેથી ઊંઘ્યો કે મને કાંઈ ખબર પડી નહીં. હું સુખેથી ઊંઘ્યો એનો અર્થ એ થાય કે શરીર અને મન સુખથી સૂતેલા હતાં અને મને કંઈ ખબર પડી નહીં એટલે મન અને બુદ્ધિને કાંઈ ખબર પડી નહીં.

એકાંત જંગલમાં કે ગુફામાં કોઈ એકલો હોઈ તેને પૂછવામાં આવે કે અહીં કોઈ છે ? તો તે જવાબ આપશે કે ના અહીં કોઈ નથી. એની ઊલટતપાસ કરતાં જ્યારે તમો કહો છો કે અહીં કોઈ નથી તો તે તમે કેમ જાણ્યું કે અહીં કોઈ નથી તો કહેશે કે હું જાણનાર સિવાયનું બીજું કોઈ નથી એટલે મારા સિવાય બીજું કોઈ નથી. તેવી જ રીતે હું આજે સુખેથી ઊંઘ્યો અને મને કાંઈ ખબર પડી નહીં એનો કોઈ જાણનાર સાક્ષી શરીર, મન કે બુદ્ધિથી પર જાણકાર ન હોત તો સવારે ઊઠી કોણ કહેત કે શરીર મન વગેરે સૂતેલા હતાં. સાચે હું શરીર, મન, બુદ્ધિથી પર છે. બીજું એ સિદ્ધ થયું કે નિદ્રાવસ્થા એ અજ્ઞાન અવસ્થા છે. વધુમાં એ પણ સમજાય છે કે હું શરીર, મન અને બુદ્ધિથી પર એટલે સત તે હું સતના લક્ષણો તે મારા લક્ષણો ત્યારે હું કેવો ? નિરંજન, નિરાકાર, નિર્વિકલ્પ, નિર્વિકાર, સત્ ચિત્ આનંદ, નિર્ભય, નિત્ય, અજ અને અમર. અહીં જ અહમ્ બ્રહ્માસ્મિ, તત્ત્વમસિ આત્મા એ જ પરમાત્માની એક વાક્યતા સિદ્ધ થાય છે.

જાગૃત અવસ્થા, સ્વપ્નાવસ્થા, સુષુપ્ત અવસ્થા અને તેથી પણ પર તૂર્યાવસ્થા છે. એ અવસ્થામાં મનુષ્ય સુખદુઃખથી પર અને જગત હોવાં છતાં તેને તદ્દન ભૂલી જાય છે. રાગ, દ્વેષ તેમ જ કામ, ક્રોધ વગેરે માનવના મહાન શત્રુઓ, એ અવસ્થામાં ટકી શકતા નથી. કારણ કે એ અવસ્થામાં સંપૂર્ણ વૈરાગ્ય હોય છે. સ્વર્ગના ભોગની કોઈ ઈચ્છા કે વાસના હોતી નથી. બીજું વિવેક થયો અને જાણ્યું કે શરીર, મન, બુદ્ધિ વગેરે અસત્ અને અનિત્ય છે અને માત્ર હું જ સત્ય અને નિત્ય છું. એ સ્થિતિમાં જગત આપોઆપ મિથ્યા બની જાય છે. જ્યારે જ્યારે સુખ-દુઃખ, જ્ઞાન-અજ્ઞાન, રાગ-દ્વેષ, કામ-ક્રોધ, માન-અપમાન વગેરે કાંઈ દેખાય અને ચિત્તને સહેજ પણ

વિચળ કરે કે તરત ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે વિચારવા બેસી જવું એટલે બધું આપોઆપ શાંત થવા માંડશે અને તરત જ પોતાના સ્વરૂપ ઉપર આવી જવાશે. એની સાથે ઝૂં યા સોહમ્ રટણ કરતા હું પોતે પરમાત્મા છું. રંગ ભરી ભરી કર્યું હોય તો શું બાકી રહે ? બાપજીશ્રીએ શરીર મન ઈન્દ્રિયોથી અતિ વેગળો, પંચભૂતો થકી ન પમાયે. હુંની સર્વવ્યાપકતા, સર્વજાપણ અને સર્વશક્તિમાનપણનું ભાન બાપજીશ્રીના કાવ્યથી થઈ શકશે. બહારની કોઈપણ વસ્તુ મન, બુદ્ધિ સિવાય જાણી શકાતી નથી કે જોઈ શકાતી નથી. દરેક વસ્તુનો દ્રષ્ટા મન થાય છે. પરંતુ મન જાય તે પહેલાં હું પોતે ત્યાં રહેલો છું. દરેક સ્થળમાં હું રહેલો હોઈ. હું સર્વવ્યાપક છું. વિચાર એ પણ એક શક્તિ છે અને વિચાર મન વડે થાય છે. જ્યાં જ્યાં શક્તિ છે ત્યાં ત્યાં હું રહેલો જ છું. મારા સિવાય શક્તિ ઊભી રહી શકતી નથી. શક્તિ મારાથી ભિન્ન નથી. હું પોતે શક્તિસ્વરૂપ છું. એટલે સર્વશક્તિમાન છું. જ્ઞાન થવું એ મન અને બુદ્ધિનું કાર્ય છે. મારા સિવાય બંને રહી શકતા નથી. હું પોતે શક્તિસ્વરૂપ છું. એટલે સર્વશક્તિમાન છું. જ્ઞાન થવું એ મન અને બુદ્ધિનું કાર્ય છે. મારા સિવાય બંને રહી શકતા નથી. હું જ્ઞાનસ્વરૂપ એટલે સર્વજ્ઞ છું. નામરૂપ મિથ્યા છે અને જે એક તત્ત્વ છે તે જ સાચું છે. તે સર્વરૂપ છે. અને તે હું છું. એના પર મનન, નિદિધ્યાસનની ખાસ જરૂર છે. પૂ.શ્રીએ દત્તશતક કાવ્યમાં નામરૂપ તેમ જ અદ્વૈતવાદ વિશે સુંદર સ્પષ્ટતા કરેલી હોઈ તેનો ઉલ્લેખ કરવાની લાલચ રોકી શકતો નથી.

દત્તદશક

ભવભયહારક શ્રીહરિ પ્રણમું વારંવાર;
જનમમરણ ટાળી વિભો, કરો શીઘ્ર ભવપાર...૧
રેવાતટવાસી નમું વાસુદેવ યતિરાય;

મદનમનોહર મૂર્તિ શી ! લાગું પુનિ પુનિ પાય !...૨
નાનારૂપે તું વસે નાના નામે એક;
ભક્તજનોને કારણે ધારે વિધવિધ ભેખ...૩
જન્મ્યું નહોતું આ કશું, હતો ત્યાહરે તુંજ;
રે'શે ના આ તોય તું હોઈશ સચ્ચિતપુંજ...૪
મન બાંધે મન છોડવે રચ્યું આ સર્વ,
'નાના નેહ' કથે શ્રુતિ એક અનેકે સર્વ...૫
દત્ત કહે કોઈ તને, રામ કૃષ્ણ વળી કોક;
દિનમણિ શિવશકત્યાદિ તું ! નામરૂપ સહુ ફોક !...૬
ગંગા જમના સરસ્વતી ભિન્નનામ જે છેક;
બહુરૂપી બહુનામમાં જળરૂપે સહુ એક...૭
રસના નામ ભલે રટે, ચિત્ત લક્ષ્યમાં હોય;
ભવે ભાવથી ભવ મળે, ભક્ત સ્વયં ભવ હોય...૮
જન્મમરણ તેને નહીં; સ્વયં જનાર્દન એહ;
રેવા સાગરમાં ભળ્યે, રહે ભિન્ન ક્યાં તેહ ?...૯
મહાતપસ્વી યોગીઓ, ભેદે ગોથાં ખાય;
નાનાત્મૈક્યજ્ઞાનથી રંગ પાર થઈ જાય...૧૦
'દત્તદશક' આ જે પઢે રાખી લક્ષ્યમાં ધ્યાન;
દત્તકૃપા એ પર થી, પામે નર નિર્વાણ !!...૧૧
- શ્રીરંગ દર્શન, મે, ૧૯૭૭

न हि वैरेण वैराणि समन्तीध कदाचन ।
अवैरेण च सम्मन्ति एस धम्मो सनातनो ॥
વેર કદાપિ વેરથી શાંત થતું નથી, પણ પ્રેમથી શાંત થાય છે. આ સનાતન નિયમ છે. સારું કામ કરવું, એ કુદરતમાં રહેલાં શુભ અને શક્તિમાન તત્ત્વોને પોતા તરફ આકર્ષવા બરાબર છે અને ખરાબ કર્મ કરવાથી ખરાબ તત્ત્વો આપણા તરફ આકર્ષાય છે. આ વાત જ્યારે આપણે બરાબર સમજીશું, ત્યારે જ આપણે આપણા પોતાના કલ્યાણ ખાતર ખરાબ વિચારો કરતાં અટકીશું. 'જેઓ દ્વેષ સહિત જીવે છે, તેઓ દ્વેષમાં જ મરે છે.'

(૩) પ.પૂ.શ્રી રંગ અવધૂત મહારાજશ્રી સાથેના પ્રસંગો-૨

ૐ શ્રી છોટુભાઈ ડી. શાહ

લોકમાનસ ઉગતા સૂર્યને પૂજનારું હોય છે માટે એનાથી ગભરાવું નહિ. સત્યનિષ્ઠાથી હાથ ધરેલું કાર્ય પૂરું કરવું એ જ સારો રસ્તો છે.

પૂ. મહારાજશ્રીનો જાહેરજીવન માટે ટકોર કરતો એક શ્લોક ટાંકું છું પણ પ્રવૃત્તિમય જીવનની ઝંખના કર્યા કરતા આપણા જેવા રાજસજીવોને એમાંથી નીતરતું અનુભવામૃત ઝીલવાનું ગમતું નથી. ભાષણં ભષણં વિદ્ધિ ચિત્તસ્વાસ્થ્યપ્રઘ્વારકમ્ । સભા ભાસો વૃથા લોકે તસ્માત્ જાગૃહિ જાગૃહિ ॥ અર્થ તો સરળ છે. ચિત્તની સ્વસ્થતાને બળપૂર્વક હરી લેનારું ભસવું સમજ. સગા એ તો લોકમાં મિથ્યા ભાસ છે. સભાના અક્ષરો ઉલટાવતાં ભાસ થાય માટે જાગ્રત થા છે. જાગ્રત થા...

પૂજ્ય મહારાજશ્રીનું જીવન તો અમે વિદ્યાર્થી અવસ્થાથી જોયું છે. કેટલું અણીશુદ્ધ પવિત્ર છતાં એને ડાઘાળુ કરવા કેટલા પ્રયત્ન થયેલા એ શું તમારી આગળ નથી તરવરી શકતું ? અત્યારે પણ શું છે ? સર્વસ્વનો પરિત્યાગ કરીને જંગલમાં બેઠા હોવા છતાં લોકો પોતાનું જ શ્રેય સાધવા આવનાર લોક એક વખત કામ થયું હોય છતાં એકાદ વખત એમની ઈચ્છા પ્રમાણે કામ ન થાય એટલે તરત જ વિરોધી વલણ ધારણ કરી સ્થાન માટે અનેક પ્રકારની ગૂંચવણો-અડચણો ઊભી કરવામાં તલપૂર કયાશ નથી રાખતા અને એવું બધું અનુભવીને જ પૂ. મહારાજશ્રી વખતો વખત બોલે છે પ્રતિષ્ઠા સૂકરી વિષ્ણ પ્રતિષ્ઠા ડુક્કરની વિષ્ણ જેવી છે. છતાં વિઘ્ન સંતોષીઓ તરફ પૂ. મહારાજશ્રીના શબ્દો જ કહું તો દુર્જતં પ્રથમં વંદે સજ્જનમ્ તદનંતરમ્

ધર્મશાળાનું કામ ધમધોકાર ચાલુ થઈ ગયું છે અને માગસર મહિના પહેલાં તો પૂરું કરી દેવાશે એમ લાગે છે. પૂ. મહારાજશ્રી તમને નથી જ ભૂલ્યા. લિ. તમારો અમૃતલાલના શુભાશિષ સં. ૧૯૯૪ના

કારતક સુદ ૧.

સીંગાપુરમાં એક વખત અમારી કોફીની હોડી ડૂબી તેના કારણમાં મેં સંકલ્પ કરેલો કે નારેશ્વરના કામમાં મદદરૂપ થવાય તે માટે અમુક રકમ મોકલીશ પછી વિચાર કર્યો કે તેનાથી અડધી રકમ મોકલીશ. એ દરમિયાન હોડી ડૂબ્યાના ખબર આવ્યા. તેનો વિમો પણ ઉતરાવેલો નહિ. તુરત જ સંકલ્પની પૂરી રકમ મોકલવા નક્કી કર્યું અને ત્યાં હોડીવાળો આવ્યો કે એ બધો માલ પાછો નીકળ્યો અને દરિયાના પાણીને લીધે કોફી ગરમ કરવા મીઠું દેવું પડે છે તેની હવે જરૂર રહેશે નહિ તેની સાખ કિંમત આવશે અને એમ જ થયું. આ ચમત્કારને કેમ ભૂલાય ? આગલા જમાનામાં રામદેવ પીર વિ.ની વાતો થઈ ગઈ છે પણ આ તો અનુભવની વાત છે.

આજ રીતે મુંબઈમાં વેપાર કરતો હતો ત્યારે વખારમાં કલાઈ વિ. માલ હતો પણ બીજે દિવસે બેંકમાં પચાસ હજાર રૂપિયાની હુંડી ભરવાની હતી. મારી પાસે રોકડ રકમ ન હતી. બેંકવાળા મુદત આપે પણ કેડીટમાં ખામી આવે એટલે પૂજ્યશ્રીનું સ્મરણ કર્યું અને ગુરુમંત્રનો સહારો લીધો. અમે બીજે દિવસે ઓફિસમાં ગયા ત્યારે એક વેપારી ટેબલ પર રોકડા રૂપિયા લઈને બેઠેલો અને કલાઈનો માલ માંગ્યો. મેં તે આપ્યો અને હુંડી નિર્વિઘ્ને ભરાઈ ગઈ. આ ચમત્કાર જેવો તેવો ન ગણાય. નરસિંહ મહેતાની હુંડી તે જમાનામાં ભરાઈ અને મ્હારી આ વખતમાં ભરાઈ તે જાણી પૂ. મોદીજીને ખૂબ આનંદ થયેલો.

મારી દીકરીના લગ્ન વખતે પૂજ્યશ્રીને આમંત્રણપત્રિકા મોકલેલી. ગામડામાં સગવડો નહિ અને પાકું રેશનિંગમાં પચ્ચીસ માણસોથી વધારેને જમણ અપાય નહિ. જોકે આ નિયમ કોંક જ પાળતું તેમ અમે પણ કરેલું. આ સંજોગોમાં પૂ.શ્રીને મારા વતન કનીપુર પધારવાનું કહી શકેલો નહિ, પણ

Rang Seva - 04 ❖ ૭

॥ અહમ અને ફાંદ ના નડે તો જ બે વ્યક્તિઓ ભેટી શકે ॥

પૂ.શ્રી ફકીરના વેશે ત્યાં આવેલા અને જમવાનું તથા ધોતિયાની માગણી કરેલી. હું થાકને લીધે ઊંઘી ગયેલો, મારાં સગાંસ્નેહીઓએ ફકીરની આ માગણી સ્વીકારી નહિ કારણ કે બ્રાહ્મણ વગેરે જમવાના બાકી હતા. ફકીરે હઠ લીધી ત્યારે મને જગાડ્યો અને મેં કહ્યું કે તેઓ જે માગે તે આપો. શ્રી રંગ અવધૂત મહારાજ આ સ્વરૂપે આવ્યા છે તેમને માટે પ્રસાદ અને ધોતિયા માટે પૈસા આપવા માંડ્યા, ત્યારે તેઓ કશું લીધા વિના ચાલ્યા ગયા. તે વાતને રંગભક્ત શ્રી સુમનભાઈએ કાવ્યમાં વણી લીધી કે ‘છોટભાઈ શેઠને દ્વારે ફકીર થઈ બાંગ પોકારે, દઈ દર્શન સીધાવે, જુઓ અવધૂત આવે છે, હજારો ફૂલ વેરાવો મારા અવધૂત આવે છે.’ આવા ચમત્કારો લખવા મેં પૂ.શ્રીને કહેલું ત્યારે બાપજીએ કહેલું કે આ જમાનામાં ઘણાં માને નહિ અને જેને પરચો થયો હોય તેને કોઈ વખત હીણું દેખાવાનો વખત આવે, સમય આવે ત્યારે એની મેળે પ્રગટ થશે. આજે આપણે શ્રીરંગદર્શન માસિક દ્વારા એ બધું વાંચી શકીએ છીએ.

એક વખત સાત દિવસ નારેશ્વરમાં હું તથા મારી પત્ની રહ્યાં હતાં તેનો હેવાલ લખ્યો હતો. પૂ.શ્રી સાથેની વાતો અને અન્ય ભક્તો સાથે લખેલી તે નોંધ પૂ.શ્રીને વાંચી બતાવતાં કહે કે તમારી નોંધ જોઈએ તેવો ભાવ દર્શાવતી નથી. લૂઈ ફીશરની માફક ‘અવધૂતજી સાથે એક સપ્તાહ’ ગુજરાતીમાં લખવાનો ઈરાદો હતો.

પૂ.શ્રી જ્યારે શ્રીદત્તક્ષેત્રોની યાત્રા માટે મુંબઈમાં મારે ત્યાં પધારેલા ત્યારે જે દશ્ય જોયું તે અદ્ભુત હતું. પ્રભુએ ખરેખર લીલા કરી હતી. હું મુંબઈમાં નવો આવેલો. પૂ.શ્રીનું સ્વાગત શી રીતે થશે એવો વસવસો હતો. ત્યાં શ્રી ઠાકોરભાઈ, સૌ. મોતીબેન, શ્રી હીરાલાલ શેઠ, શ્રી સુંદરભાઈ, શ્રી રમણભાઈ જોશી વગેરે ઘરે આવ્યા અને બધી ગોઠવણ કરી. પૂજનવિધિ સારી રીતે થયો. જમવાની મીઠાશનું તો પૂછવું જ નહિ. બાપજીએ મારી પત્નીને આશિષ

આપી અને સહકુટુંબ સાથે ફોટો પડાવ્યો. આ પ્રસંગોનું વર્ણન સપ્તાહમાંથી સપ્તતીર્થા નામના પુસ્તકમાં લખેલ છે. આ પ્રવાસનું વર્ણન લખવાનું પૂ.શ્રીએ મને કહેલું કારણ કે એક વખત મેં બાપજીને કહેલું કે આપે નર્મદાપરિક્રમા કરેલી તે વખતનું વર્ણન લખેલું હોય તો વાંચવામાં કેવો આનંદ આવે. યાત્રામાં અમે ૨૧ જણ હતા, પ્રવાસની પહેલી રાત્રે મુંબઈથી નીકળતાં પૂ.શ્રીની સાથે મને રહેવાનું મળ્યું. ખૂબ કૃપા કરી અને ઘણી વાતો કરી મને ઊંઘમાં નસકોરાં બોલે છે. પૂ.શ્રીને તકલીફ ન થાય એટલે આખી રાત જાગ્યો. વચ્ચે વચ્ચે, સ્ટેશને સ્ટેશને ભક્તો દર્શન કરવા પણ આવતા હતા. ગુરુમંત્ર રટતો રહ્યો અને નીચે પાટા ઉપર મને પૂ.શ્રીના જેવી જ મૂર્તિનાં રાત્રે દર્શન થયાં. તે દત્ત ભગવાન જ હતા એની ખાત્રી તો એક ભવિષ્યવેત્તા કે જે સિદ્ધિ પામેલા હતા તે સ્લેટમાં લખેલી. આપણા પ્રશ્નોના જવાબ વગર જોયે આપતા. મેં પ્રશ્ન લખેલો કે મને દત્ત ભગવાનનાં દર્શન ક્યારે થશે ? તેમણે કહ્યું કે મૂર્તિસ્વરૂપે તો તમે શ્રીરંગ અવધૂત મહારાજને જુઓ છો તે ઉપરાંત તમને દર્શન થયાં છે તે તમારું મન જાણે છે. ગમે તે હો પણ એ મીઠી યાદ ભૂલાતી નથી અને જીવનનો સહારો થઈ ગયો છે. પૂ.શ્રીની એ કૃપા જેવીતેવી નથી.

જોકે મારે લખવું ન જોઈએ પણ ઘણીવાર પૂ.શ્રી કૃપા કરી તેમને કે સ્થાનને ઉપયોગી વસ્તુઓ લાવવા-મંગાવવા મને કહેતા તે મારો અહોભાગ્ય છે. અને હું જ્યાં જ્યાં મુસાફરીએ જતો ત્યાંથી પૂ.શ્રી માટે કંઈક ને કંઈ યાદ કરીને લાવતો અને પૂ.શ્રી ઘડી બે ઘડી પણ સ્વીકારીને મને તથા અમારા કુટુંબના માણસોને સંતોષ આપતા. પૂજ્ય માજી બધા છોકરાંની, જમાઈ વગેરેની ખબર પૂછતાં અને મારી પત્નીને બા જેવું વ્હાલ કરતાં. અમારાં માતાપિતા નાનપણમાં ગુજરી ગયેલાં એટલે બાપજી અને માજીની હૂંફ નારેશ્વરમાંથી મળતી. (કમશઃ)

(૪) મહાત્મા એકનાથ

ૐ રમણલાલ સોની

ગુજરાતમાં જેવા નહસિંહ મહેતા, તેવા મહારાષ્ટ્રમાં એકનાથ. બંને ગૃહસ્થ અને બંને વિરક્ત ભગવદ્ભક્ત.

દક્ષિણના કાશી તરીકે મહારાષ્ટ્રનું પ્રખ્યાત સ્થાન. પૈઠણ ગણાય છે. સંવત ૧૫૮૦માં આવા પવિત્ર ગામ પૈઠણમાં એકનાથનો જન્મ થયો હતો. પિતાનું નામ સૂર્યનારાયણ અને માતાનું નામ રુકિમણી.

એકનાથના જન્મ પછી થોડા વખતમાં તેમના માતાપિતાનો દેહાંત થયો. વહેમી લોકોએ એ માટે એકનાથનો જન્મ મૂળ નક્ષત્રમાં થયો હતો તેને કારણરૂપ ગણ્યું. પાછળથી એકનાથ આ વિશે કહે છે :

‘આ એકો મૂળમાં પેદા થયો છે, તેથી માબાપ ડરી ગયાં. તેમણે નક્ષત્રશાંતિ કરાવી તોયે તેમનો દેહાંત થયો. પણ હું મૂળને વળગ્યો, ગુરુને શરણે જઈને મૂળની વાતમાં પહોંચ્યો.

માબાપના દેહાંત બાદ એકનાથનો ઉછેર દાદાદાદીએ કર્યો. છઠ્ઠે વર્ષે એકનાથને યજ્ઞોપવિત સંસ્કાર કરાવ્યા પછી ગુરુને ત્યાં ભણવા મૂક્યો. ભણવામાં તેઓ હોંશિયાર હતા અને રામાયણ, મહાભારત, ભાગવત પુરાણો વગેરેની વાતો સંસ્કૃત ભાષામાં હોવા છતાં એકનાથ રસપૂર્વક તે સાંભળતા.

ગુરુ વિના જ્ઞાન નહિ એટલે રાતદિન ગુરુદર્શન માટે ઝંખના કરતાં કરતાં એક વખત શિવાલયમાં ધ્યાનમાં દેવગઢના જનાર્દન પંત નામે સંતપુરુષને ગુરુપદે સ્થાપવાની પ્રેરણા થઈ. તેઓ સીધા તેમની પાસે સંવત ૧૬૦૨માં પહોંચી ગયા અને તેમના ચરણમાં ઝૂકી પડ્યા.

જનાર્દન પંત બ્રાહ્મણ હતા અને ભગવાન

દત્તાત્રેયના પરમ ભક્ત હતા. આ જનાર્દન સ્વામી રાજ્યની નોકરીમાં હતા. તેમની વગથી ગુરુદત્તના વાર ગુરુવારે બાદશાહે દેવગઢની બધી કચેરીઓમાં ગુરુવારે રજા પાડવાનો હુકમ કર્યો હતો. કહેવાય છે કે શ્રી દત્ત ભગવાન જનાર્દન સ્વામીને પ્રત્યક્ષ દર્શન આપતા હતા અને તેમની સાથે વાતચીત પણ કરતા હતા.

એકનાથે ગુરુ જનાર્દન સ્વામીની એકનિષ્ઠાથી સેવા કરી. સવારથી રાત્રે સૂવાના સમય સુધી તેઓ ગુરુની સેવામાં ખડે પગે રહેતા. ગુરુને ક્યા સમયે શું જોઈશે તેનો ખ્યાલ રાખીને વસ્તુ હાજર રાખતા. ગુરુ જમતા હોય-શયન કરતા હોય ત્યારે પવન નાખતા. ‘ગુરુ સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મ’ એ સૂત્રમાં એકનાથને પૂરો વિશ્વાસ હતો. તેથી હાલતાં-ચાલતાં, ખાતાં-પીતાં, હરપળે તેઓ ગુરુના ધ્યાનમાં રહેતા અને ગુરુની સાથે એકાત્મભાવ અનુભવવાનો પ્રયત્ન કરતા. ગુરુસેવામાં એવા લીન થઈ જતા કે ભૂખ-તરસને પણ ભૂલી જતા.

હિસાબ રાખવાની કામગીરીમાં એક વખત એક પાઈની ભૂલ શોધવા અડધી રાત સુધી મહેનત કરી અને જ્યારે એ ભૂલ પકડાઈ એટલે હર્ષથી તાળી પાડી દીધી. આ તાળીનો અવાજ સાંભળી જનાર્દન સ્વામી ઊંઘમાંથી જાગી ઊઠ્યા. જ્યારે તાળી પાડવાનું કારણ ગુરુએ જાણ્યું ત્યારે તેમણે એકનાથને ઉપદેશ કર્યો કે આ સંસારની ભૂલ પકડાશે ત્યારે તને કેવો આનંદ થશે ?

કહેવાય છે કે જનાર્દન સ્વામીએ શિષ્ય એકનાથને દત્તના દર્શન કરાવેલા. એકનાથે પણ એક જગ્યાએ કહ્યું છે કે ‘મેં જનાર્દનનું શરણ લીધું અને

બ્રહ્મસ્વરૂપ શ્રી દત્ત ભગવાનને નજરોનજર જોયા. શ્રી દત્ત દર્શન પછી એકનાથ લાંબા કાળ લગી કૃષ્ણની ઉપાસનામાં એકાંતમાં લાગી રહ્યા તેના પરિણામે તેઓએ શ્રીકૃષ્ણના પ્રત્યક્ષ દર્શન કર્યા. શ્રી એકનાથ જ્યારે ધ્યાનમાં બેસતા ત્યારે એક સર્પ તેમના મસ્તક ઉપર ફેણનું છત્ર ધરી ઊભો રહેતો.

એકાંતની તપસ્યા-સાધના પૂરી થયા બાદ જનાર્દન સ્વામીએ એકનાથને તીર્થાટન માટે મોકલ્યા. નાસિક-ત્ર્યંબક સુધી જનાર્દન સ્વામી પોતે એકનાથજીની સાથે જોડાયા. જનાર્દન સ્વામીની પ્રેરણાથી એકનાથે ભાગવત ચતુઃશ્લોકીમાં લખી. ભગવાને બ્રહ્માને ચાર શ્લોકમાં બધું જ્ઞાન આપેલું છે. તેના ઉપર એકનાથે ભાષ્ય પણ લખેલું છે. એકનાથે બે-અઢી વર્ષમાં ભારતના પ્રસિદ્ધ તીર્થસ્થાનોની યાત્રા કરી, જન્મભૂમિ પૈઠણમાં આવી એક મંદિરમાં મુકામ કર્યો.

એકનાથના ગૃહત્યાગથી તેમનાં દાદાદાદી ખૂબ દુઃખી થયાં હતાં. એક બ્રાહ્મણે જનાર્દન સ્વામી પાસેથી એકનાથની ભાળ મેળવી અને એકનાથ દાદાદાદી પાસે પરત આવે અને પરણીને ઘરબારી થાય એવું લખાણ પણ મેળવ્યું. ગુરુઆજ્ઞા માથે ચડાવી બીજાપુર નગરના એક ધનવાન ગૃહસ્થની કન્યા ગિરિજાબાઈ સાથે એકનાથ લગ્નગ્રંથિથી જોડાયા.

ગૃહસ્થાશ્રમી થયા છતાં એકનાથનું ચિત્ત તો સદાય હરિમાં મગ્ન રહેતું. મોડી રાત સુધી શાસ્ત્રગ્રંથોનું અધ્યયન અને મનન ચાલ્યા કરતું. ઘરનું બધું કામકાજ ગિરિજાબાઈએ સંભાળી લીધું હતું. ધર્મપરાયણ પત્ની તરીકે અતિથિને માનપાન અને ભોજન વિના આંગણેથી જવા દેતાં નહિ.

એકનાથે પૈઠણમાં જન્માષ્ટમી પર ભારે ધામધૂમપૂર્વક મહોત્સવ કર્યો. આજે પણ એ ઉત્સવ ઉજવવાનો રિવાજ ચાલુ છે. એકનાથના ત્યાં સાધુ,

ભિક્ષુ, મુસાફર વગેરેને માટે હંમેશાં અન્નક્ષેત્ર ચાલુ રહેતું અને બ્રાહ્મણ કે અત્યંજનો કોઈ ભેદ રખાતો નહોતો.

લગભગ દરરોજ રાત્રે ભજનકીર્તનમાં અંત્યજ સહિત ઘણા માણસો ભાગ લેવા આવતા. હરિકીર્તનના સેંકડો અભંગો (કાવ્યો) એકનાથે લખ્યાં છે. શ્રી ભાગવત એકનાથનો પ્રિય ગ્રંથ હતો. એકનાથજી લોકભાષા મરાઠીમાં કાવ્યો રચતા. ઈર્ષાળુ બ્રાહ્મણોએ સંસ્કૃત ભાષામાં જ કવિતા રચવી જોઈએ એવા મુદ્દાને આગળ કરી ‘એકનાથ મૂર્ખ છે, અજ્ઞાન છે, એ દેવગિરા સંસ્કૃતનું અપમાન કરે છે, વેદવિહિત કર્મકાંડને માનતો નથી તેમ જ બ્રાહ્મણોના મહિમાનો એણે નાશ કર્યો છે વગેરે આક્ષેપો કરતા હતા. એકનાથ એ બધી ટીકાઓ શાંતિથી સહી લેતા અને કહેતા કે, ‘મારી નિંદા કરનાર મારે મન પતિતપાવની ગંગા સમા છે. તેઓ મારાં પાપોને ધોઈ મને શુદ્ધ કરે છે. હું તેમના ચરણમાં મસ્તક નમાવું છું.’

નરસિંહ મહેતાના જીવનમાં ઘણા પ્રભુકૃપાના પ્રસંગો બનેલા છે. લોકો તેને ચમત્કાર ગણતા હતા. એવી અનેક ઘટનાઓ એકનાથજીના જીવનમાં પણ બનેલી છે.

એકનાથના ઈર્ષાળુઓ અને નિંદકોએ એક બ્રાહ્મણને તેના છોકરાની જનોઈ માટે બસો રૂપિયા આપવાની વાત કરી પણ એક શરતે કે એ એકનાથજીને ગુસ્સે કરે. એકનાથજી પૂજામાં બેઠા હતા. સીધો જ તે બ્રાહ્મણ ધડાક કરતો એકનાથના ખોળામાં બેસી ગયો. એકનાથે બ્રાહ્મણને કહ્યું, ‘ધન્ય આપના પ્રેમને.’ પછી તેને માટે રસોઈ બનાવી ભોજનનો પ્રબંધ કરાવ્યો અને પોતાની જોડે જ જમવા બેસાડ્યો. ગિરજાબાઈ રસોઈ પીરસવા નીચાં નમ્યાં ત્યાં બ્રાહ્મણ કૂદકો મારી એમની પીઠ પર ચઢી બેઠો.

એકનાથે તરત પત્નીને સાવધ કર્યા, 'સાયવજો, બ્રાહ્મણ પડી ન જાય.' પતિભક્ત પત્ની બોલ્યાં, 'ફિકર ન રાખશો, પુત્રને આમ પીઠે વળગાડી કામ કરવાની મને ટેવ છે. બ્રાહ્મણને નહિ પડવા દઉં.'

બિચારો બ્રાહ્મણ મહારાજ ને પત્નીના પગમાં પડ્યો ને બોલ્યો કે, બસો રૂપિયાના લોભે મેં આ કામ કર્યું છે. એકનાથજીએ બ્રાહ્મણને કહ્યું કે પહેલેથી તમે કહ્યું હોત તો હું જરૂર ગુસ્સે થાત.

એકનાથના પિતાના શ્રાદ્ધમાં અંત્યજો અને એમનાં સ્ત્રી-બાળકોને જમાડીને તૃપ્ત કર્યા એટલે બ્રાહ્મણોએ ભ્રષ્ટ્રને ત્યાં પોતે નહિ જમે એમ કહી જતા રહ્યા. પરિણામે એકનાથે પિતૃઓનું આવાહન કર્યું એટલે પિતૃઓએ જાતે આવી એ અન્ન ગ્રહણ કર્યું.

એક વખત કાશીથી એકનાથ મહારાજ રામેશ્વર જતા હતા. તેમની પીઠે પવિત્ર ગંગોદકની કાવડ ભરેલી હતી. એ ગંગાજલ રામેશ્વર ભગવાનને ચડાવવાનું હતું. રસ્તામાં એક ગધેડું તરફડતું જોતાં એકનાથે એ ગંગાજળ ગધેડાને પાઈ દીધું. ગધેડામાં પણ ભગવાન છે - એમનો જવાબ હતો.

એકનાથને હવે શરીર છોડવાનો સમય આવ્યાનું જણાતાં દરરોજ ભજનકીર્તન ચાલવા લાગ્યાં. ચૈત્ર વદ-૬ એ ગુરુજી જનાર્દન સ્વામીનો જન્મદિવસ હતો. તે જ દિવસે શ્રી દત્ત ભગવાનના તેમને દર્શન થયાં હતાં અને જનાર્દન સ્વામીએ પણ ચૈત્ર વદ-૬ના રોજ દેહત્યાગ કર્યો હતો. એ જ દિવસે એકનાથે દેહત્યાગ કર્યો.

હજારો મનુષ્યો નદીકિનારે એકનાથની સાથે ચાલ્યાં. ભજન-ધૂન-આરતી બાદ એકનાથ નદીમાં ઉતર્યા, સ્નાન કર્યું, પછી બહાર આવી નદી તરફ મુખ કરી પાટલા ઉપર બેઠા અને શ્રીકૃષ્ણના ધ્યાનમાં તલ્લીન બની ગયા. આજે પણ એ તિથિ ધામધૂમપૂર્વક પૈઠણમાં ઉજવાય છે.

(૫) યુવાશક્તિ જાગૃતિ શિબિર

- ડૉ. ઈન્દુભાઈ દવે

શ્રીરંગ સેવા સદન નારેશ્વરના પાટોત્સવ નિમિત્તે તથા ચિન્મય મિશન ગુજરાતના સહકારથી પવિત્ર નર્મદા કિનારે, નારેશ્વર ધામ ખાતે તા.૨૦થી ૨૩ મે, ૨૦૧૬ દરમિયાન યુવાશક્તિ જાગૃતિ શિબિરનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે. આ શિબિરનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય યુવાશક્તિનો સર્વાંગીણ વિકાસ કરવાનો છે જેમાં, (૧) વર્કશોપ, (૨) આઉટડોર એક્ટિવિટીઝ-ટ્રેકિંગ, રમતગમત વગેરે, (૩) કેમ્પફાયર, (૪) મેડિટેશન, (૫) સ્પિરિટ્યુઅલ ટોક જેવા ઘણા બધા વિષયોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

ભાગ લેનારા યુવાનો સાત પ્રકારના વિવિધ સોપાનો- ફિઝિકલ, ઈમોશનલ, ઈન્ટેલેક્ચ્યુલ, સ્પિરિટ્યુલ, કલ્ચરલ, પેટ્રિયોટિક અને યુનિવર્સલ દ્વારા સર્વાંગી વિકાસનો અનુભવ કરશે.

ચિન્મય મિશન : વિશ્વના ૨૫ દેશોમાં ૩૦૦થી પણ વધુ સેન્ટરો દ્વારા ચિન્મય મિશન છેલ્લા ૬૦ વર્ષોથી વ્યક્તિ-વિકાસ, વિશ્વશાંતિ તથા અધ્યાત્મજાગૃતિ તથા સંસ્કૃતિના રક્ષણ માટેનું પ્રશંસનીય કાર્ય કરે છે. વડોદરા ખાતેના ચિન્મય મિશનના આચાર્ય સ્વામી શ્રી દેવેશાનંદજી આ યુવા-શિબિરનું સંચાલન કરશે. તેઓશ્રી સ્વામીશ્રી તેજોમયાનંદજી (વિશ્વ ચિન્મય મિશનના અધ્યક્ષ)ના વિદ્વાન શિષ્ય છે. તેઓશ્રી છેલ્લા ૧૪ વર્ષોથી યુવા-વિકાસની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓના સફળ સંચાલક છે અને ચિન્મય યુવાકેન્દ્ર, ગુજરાતના મુખ્ય કો-ઓર્ડિનેટર છે.

આ શિબિરમાં ભાગ લેવા માગતા યુવાનો નીચે પ્રમાણેની સૂચનાઓ ધ્યાનમાં રાખે :

એજ ગ્રુપ : ૧૬થી ૩૫ વર્ષ (વધુમાં વધુ ૫૦ શિબિરાર્થીઓ) વધુ અરજીઓના રજિસ્ટ્રેશન થતાં ડ્રો દ્વારા શિબિરાર્થીઓની પસંદગી કરવામાં આવશે.

રજિસ્ટ્રેશન : નિ:શુલ્ક. **અંતિમ તારીખ :** ૮-૫-૧૬

તારીખ : ૨૦ થી ૨૩ મે, ૨૦૧૬

સ્થળ : શ્રીરંગ સેવા સદન, નારેશ્વર તા.કરજણ, જિ. વડોદરા
અરજી : સાદા કાગળ ઉપર બાયોડેટા સાથે ફોટા લગાવી અરજી કરવી.

સંપર્ક : શ્રી પ્રદ્યુમનભાઈ પટેલ, ૨, ન્યૂ કલ્પતરૂ સોસાયટી, પો. નવજીવન, અમદાવાદ-૩૮૦૦૧૪.

ફોન : ૦૮૮૨૫૪૫૨૬૨૪

ઈમેઈલ દ્વારા નીચેના એડ્રેસ ઉપર અરજી મોકલવા વિનંતી.

email : davebhargav5588@gmail.com

(૬) શ્રી રામચરિતમાનસ : પ્રસ્તાવના

❀ ઉપા

નિજ ગિરા પાવનિ કરન કારન, રામ જસુ તુલસી કહ્યો
તુલસીદાસજી કહે છે કે મારી વાણીને પવિત્ર
કરવા મેં રામજીના યશોગાન ગાયાં છે. એમના
શ્રીરામચરિતમાનસે અનેકોના જીવનને પવિત્ર કર્યા
છે અને આજે પણ કરી રહ્યાં છે.

રામ અને કૃષ્ણ, ભારતની જનતાના બે
આરાધ્ય દેવતા રહ્યા છે. મર્યાદા પુરુષોત્તમ રામ
સત્યના અવતાર, લીલાપુરુષ શ્રીકૃષ્ણ પ્રેમના
અવતાર. રામનું નામ અને કૃષ્ણની ગીતા અહીંની
હવામાં ગુંજતાં રહે છે અને પોતાના સંજીવન
સ્પર્શથી અનેકોના જીવનપંથને ઉજ્જવળતા પ્રદાન
કરતાં રહે છે. ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ ચાર
પુરુષાર્થ મનાય છે. તેમાં ધર્મ વ્યક્તિ અને સમાજને
આંતરિક આધાર દેવાનું કામ કરે છે. તુલસીરામાયણે
વ્યાપક સ્તર પર સમાજને આંતરિક રીતે પુષ્ટ કરવાનું
કામ કર્યું છે. તે દષ્ટિએ તુલસીદાસજીના
શ્રીરામચરિતમાનસને આપણે હિંદીભાષાનો ધર્મગ્રંથ
કહી શકીએ. સમાજની નૈતિકતાને જીવંત રાખવાનું
કામ ધર્મગ્રંથ દ્વારા થતું હોય છે. સર્વસામાન્ય
મનુષ્યને તેના દ્વારા જીવનપ્રેરણા મળતી હોય છે.
અર્થ અને કામ મનુષ્યના ભૌતિક જીવનને આધાર
આપે છે. પરંતુ અર્થ અને કામને જ સર્વસ્વ માનીને
જીવન વ્યતીત કરનાર સપાટી પર જ છબછબિયાં
કરતા રહે છે. પરિણામસ્વરૂપ એના હાથમાં છીપલાં
જ આવે છે. મોતી-માણેક તો તેને પ્રાપ્ત થશે, જે
ગહરે પાની પૈઠની આકાંક્ષા ધરાવશે. ધર્મ ગહરે પાની
પૈઠની ભૂમિકા નિર્માણ કરે છે. મહાપુરુષો પોતાના
જીવન અને કવન દ્વારા સમાજની નીતિમત્તાને

ઉજાગર કરવાનું કામ કરી જતા હોય છે.
સમાજજીવનમાં અનેક રાજા-મહારાજાઓ આવ્યા
અને ગયા. ઇતિહાસનાં પાનામાં તેમની ગાથા
આલેખાતી હોય છે. પરંતુ જનસામાન્યમાં તેમનું શું
યોગદાન? પંડિત જવાહરલાલ નેહરુએ ‘ભારતની
ખોજ’ નામે ગ્રંથ લખ્યો. તેમાં અકબર રાજા પર એક
પ્રકરણ લખ્યું અને તેની અંતર્ગત તુલસીદાસજી પર
ચાર-છ લાઈન ફાળવતાં લખ્યું કે અકબરના જમાનામાં
ઉત્તર ભારતમાં તુલસીદાસ નામે એક સંત થઈ ગયા.
હવે અકબર જીવે છે, ઇતિહાસનાં પૃષ્ઠોમાં અને
તુલસીદાસજી જીવે છે, લોકોનાં હૃદયમાં. પંડિતજી
સાથેની એક મુલાકાતમાં વિનોબાજીએ તેમને પૂછ્યું
હતું - પંડિતજી, અકબરના જમાનામાં તુલસીદાસજી
થઈ ગયા કે તુલસીદાસજીના જમાનામાં અકબર
થયા? લોકોની જીભને ટેરવે અને હૃદયગુફામાં
રાજા-મહારાજાઓનાં નામ નથી રમતાં. ત્યાં તો
સંતોનું સામ્રાજ્ય છવાયેલું હોય છે. વ્યક્તિ અને
સમાજની આંતરિક ચેતનાને જાગૃત કરવાનું, જાગૃત
રાખવાનું કામ સંતો દ્વારા થતું હોય છે. તેમની વાણી
શબ્દનો વિલાસ નથી હોતી. એ વાણીમાં જીવનનિષ્ઠા
ધબકતી હોય છે. એ વાણી સત્યના અધિષ્ઠાન પર,
શાશ્વતીના અધિષ્ઠાન પર ફૂલી-ફાલી હોય છે.
આંતરમૌનમાંથી તે વાણીનું પ્રગટીકરણ થતું હોય છે
અને તેથી તે વાણી કાળની સીમામાં બદ્ધ નથી રહેતી.
નિત્યનૂતનરૂપે તે સમાજને પુષ્ટ કરતી રહે છે, પ્રકાશ
પાથરતી રહે છે.

સદ્ગ્રંથનો પોતાનો મહિમા હોય છે. ઉત્તમ
મિત્ર, ઉત્તમ દાર્શનિક, ઉત્તમ માર્ગદર્શક (friend,

philosopher, guide) બનવાની સંભાવના તેમાં સંગોપાયેલી હોય છે. તે દૃષ્ટિએ પ્રત્યેક મનુષ્ય પાસે અને પ્રત્યેક સમાજ પાસે કોઈ એક ગ્રંથ હોવો જોઈએ, જે જીવનના સારા-માઠા પ્રસંગોમાં તેને આધાર આપી શકે, માર્ગદર્શન કરી શકે. ગાંધીજી કહેતા કે ગીતા મારા માટે આધ્યાત્મિક નિદાનગ્રંથ-spiritual reference book છે. અધ્યાત્મમાર્ગના પથિક માટે ગીતા અને તુલસીરામાયણ - આ બે ગ્રંથ ઉત્તમ આધારરૂપ ગ્રંથ બનવાની ક્ષમતા ધરાવે છે. દાર્શનિક મનોવૃત્તિ ધરાવનારાને ગીતા આકર્ષે છે. બાકી સર્વસામાન્ય મનુષ્ય રામાયણને અપનાવે છે. તે નીતિમત્તાનો ઉત્તમ ગ્રંથ છે. ઉદાત્ત કૌટુંબિક જીવનની છબી તેમાં જોવા મળે છે. સ્વાભાવિક છે કે સામાન્ય મનુષ્યને મૂંઝવતા પ્રશ્નોના ઉત્તર તેને રામાયણમાંથી મળી શકે. તુલસીરામાયણને નીતિમત્તાના સ્તર પર દૈનંદિન જીવનમાં માર્ગદર્શન પૂરું પાડનાર ઉત્તમ ગ્રંથ ગણાવી શકાય. તેનો નિત્યપાઠ કરનાર સહસ્રાધિક વ્યક્તિઓ માટે તે આજે પણ જીવનગ્રંથની ગરજ સારે છે. એની અક્ષુણ્ણ સત્તા છેલ્લા ચારસો જેટલાં વરસોથી જનસામાન્યને અભિભૂત કરતી રહી છે.

આદિકવિ વાલ્મીકિ, રામાયણના મૂળ પ્રવક્તા. તેમના અનુગામી બની અનેકોએ પોતપોતાની રીતે રામકથા આલેખી, વિસ્તારી. ભારતની પ્રત્યેક ભાષામાં અને ભારતના કેટલાક પડોશી દેશોમાં પણ રામચરિત્ર જુદી જુદી રીતે ગવાતું આવ્યું છે. તમિલનાડુમાં કંબનનું રામાયણ, કેરળમાં એલુચ્છતનનું રામાયણ, બંગાળમાં કૃતિવાસનું, મહારાષ્ટ્રમાં શ્રીધરનું, ગુજરાતમાં ગિરધરનું - એવી અનેક પ્રસિદ્ધ રામકથાઓએ જનસામાન્યની ચેતનાને ઝંકોરી છે, આજે પણ ઝંકોરી રહી છે. આ સહુ વિવિધ

રામકથાઓમાં તુલસીરામાયણનું પોતાનું આગવું સ્થાન છે. હિંદીભાષાના એ રામાયણે અહિંદી ભાષાઓમાં પણ પોતાનું પ્રભુત્વ સ્થાપિત કર્યું છે. એ એક ઉત્તમ સાહિત્યિક કૃતિ છે. જીવનનાં વિવિધ પાસાંઓ પર પ્રકાશ પાથરનાર એ એક મહાકાવ્ય છે. ઉત્તમોત્તમ ભક્તિકાવ્ય છે. નીતિમત્તાનું પ્રતિપાદન કરનાર તે અપ્રતિમ ગ્રંથ છે. મુખ્ય પાત્ર રામની અનુપમેય છબી ત્યાં કંડારી છે. ઉપરાંત તેના એક-એક પાત્રની ઉદાત્તતા ધ્યાનાકર્ષક બની રહે છે. સીતા, હનુમાનની અનન્યભક્તિ, લક્ષ્મણની સગુણભક્તિ, ભરતની નિર્ગુણભક્તિ, શત્રુઘ્નની મૌન ઉપાસના, વિભીષણની શરણાગતિ, રાવણની વિરોધીભક્તિ પ્રત્યેકની પોતાની વિશેષતા છે. ભક્તિરંગે રસાયેલા એ પાત્રો એક-એક આદર્શ પ્રસ્તુત કરે છે. ઉપરાંત નિષાદરાજ, કેવટ, જટાયુ, શબરી, ત્રિજટા, મંદોદરી, કુંભકર્ણ, વસિષ્ઠ-વિશ્વામિત્રાદિ ઋષિમુનિઓના હૃદયમાં ઊભરાતી ભક્તિ પણ હૃદયને ભીનું ભીનું કરી જાય છે. શિવજી, કાકભુશુંડિજી, મુનિ ભારદ્વાજ એ ભક્તિરસનું વર્ણન કરતાં ધન્યતા અનુભવે છે. તે સહુના કેન્દ્રમાં રામ છે અને રામના હૃદયમાં તે સહુ છે. (કમશ:)

તમારા દરેક વિચારની અક્ષરશઃ કિંમત છે. તમારા શરીરનું બળ, તમારા મનનું બળ, તમારા કાર્યમાં ફતેહ અને તમારી સોબતથી બીજાને મળતો આનંદ-આ સર્વનો આધાર તમારા 'વિચાર' પર રહેલો છે. જે જે દિશામાં તમે તમારા મનને દોરો છો તે તે દિશામાંથી તમારો આત્મા તે તે દિશાને અનુકૂળ અદૃશ્ય તત્ત્વોને પોતાના તરફ ખેંચે છે. આ રાસાયણિક તેમ જ આધ્યાત્મિક નિયમ છે.

- 'પ્રભુમય જીવન'માંથી સાભાર

(૭) પાલિતાણાથી સોનગઢ : એક જીવન પ્રસંગ

ૐ ડૉ. આઈ. કે. વીજળીવાળા

૧૯૭૭માં સિહોર તાલુકામાં યોજાયેલ યુવક મહોત્સવમાં નિબંધ, વક્તૃત્વ, કાવ્યપઠન એમ ત્રણ-ચાર સ્પર્ધાઓમાં મારો પ્રથમ નંબર આવ્યો હતો. એ વખતે ઈનામની રકમ સાવ નાની મળતી, પરંતુ પ્રમાણપત્ર ઘણું મોટું લાગતું. ઉપરાંત, મારી શાળાને ગૌરવ મળ્યું એટલે શાળા પણ ખુશ થઈ ગઈ હતી. તાલુકાકક્ષા પછી જિલ્લાકક્ષા અને ત્યાર બાદ પ્રાદેશિકકક્ષાનો યુવક મહોત્સવ પાલિતાણા ખાતે યોજાયેલો. એમાં પણ મારો પ્રથમ નંબર આવ્યો એટલે પ્રાદેશિકકક્ષાએ ભાવનગર જવાનું નક્કી થયું હતું.

ભાવનગર ખાતે પ્રાદેશિક યુવક મહોત્સવમાં જવાનો દિવસ જેમજેમ નજીક આવવા માંડ્યો તેમતેમ મને થોડીક ચિંતા થવા માંડી. ભાવનગર મોટું શહેર હોવાથી મને ગામડાના વિદ્યાર્થીને ત્યાં જવાની ચિંતા થાય એ બિલકુલ સહજ અને સ્વાભાવિક હતું. પ્રાદેશિક કક્ષાની વક્તૃત્વ સ્પર્ધા માટે છાપામાં જાહેર કરાયેલા વિષયોમાંથી મેં એક વિષય પર નિબંધ તૈયાર કરીને બરાબર પાકો પણ કરી લીધો. કાવ્યપઠન અને પાઠપૂર્તિની તૈયારીઓ પણ કરી લીધી.

છેવટે ભાવનગર જવાનો દિવસ આવી પહોંચ્યો. એ દિવસે શનિવાર હતો. હું સોનગઢ ગામે ગુરુકુળ હાઈસ્કૂલમાં ભણતો હતો. ત્યાંથી મારે ભાવનગર જવાનું હતું, પ્રાદેશિક કક્ષાનો યુવકમહોત્સવ શનિ-રવિ એમ બે દિવસ ચાલવાનો હતો.

હું શનિવારે સવારે નિશાળે ગયો, પરંતુ નિશાળમાં તો જાણે કોઈને આ વિશે કંઈ પણ ખબર

જ ન હોય એવો માહોલ હતો. મને એમ હતું કે શાળાએ મને મોકલવા માટેનો કંઈક પ્રબંધ જરૂર કર્યો હશે, પરંતુ મારી સ્કૂલમાં તો કોઈને કંઈ યાદ હોય એવું પણ ન લાગ્યું. મને હવે થોડીક મૂંઝવણ થવા માંડી.

શનિવારની રિસેસ પડી. મને એવું હતું કે રિસેસમાં તો મને બોલાવીને યુવકમહોત્સવ અંગે કોઈક વાત કરશે જ, પરંતુ રિસેસ પૂરી થઈ ગઈ, છતાં કોઈએ કંઈ પણ યાદ ન કર્યું. મારા ઘરની પરિસ્થિતિ એટલી બધી ખરાબ હતી કે મારા ખિસ્સામાં તો એકાદ રૂપિયો હોવો પણ અસંભવ હતું. એના કારણે મારી પાસે તો ભાવનગર જવા-આવવાનું ભાડું પણ નહોતું. સાડા અગિયાર વાગે સ્કૂલ છૂટવાનો બેલ પડ્યો. અમે બધા છૂટીને સ્કૂલના દરવાજા પાસે પહોંચ્યા. બરાબર એ જ વખતે મેં અમારા હેડમાસ્તરને એમના ઘર તરફ જતા જોયા. હિંમત કરીને હું એમની પાસે ગયો અને પગે લાગ્યો.

‘કેમ છોકરા ? કંઈ કામ છે ?’ મારા માથા પર હાથ મૂકતા હેડમાસ્તર સાહેબ બોલ્યા. એવું પણ બને કે, ‘કંઈક કામ છે જ !’ એવો મારી આંખોનો ભાવ એ સમજી પણ ગયા હોય.

‘હા, ગુરુજી ! આજે મારે પ્રાદેશિક કક્ષાના યુવકમહોત્સવમાં ભાગ લેવા માટે ભાવનગર જવાનું છે અને મને લાગે છે કે કંઈ વ્યવસ્થા થઈ નથી. મારે કઈ રીતે જવાનું છે અને મારી સાથે કોઈ આવવાનું છે કે નહીં એ પણ મને ખબર નથી. મારે હવે શું કરવું ?’ મેં જવાબ આપ્યો.

ગુરુજી થોડીક ક્ષણો વિચારમાં પડી ગયા. પછી ખિસ્સામાંથી દસ રૂપિયાની નોટ કાઢી મારા

હાથમાં મૂકતા બોલ્યા, 'હા, અલ્યા ! એ તો રહી જ ગયું ! હવે તો બીજી કંઈ વ્યવસ્થા થઈ શકે તેમ નથી. એક કામ કર, તું એકલો જ જતો આવ !'

મેં માથું ધુણાવ્યું. એ સમયે બીજું શું કરવું કે શું કહેવું એની મને સમજણ ન પડી.

દસ રૂપિયાની નોટ આપીને સાહેબ ગયા. હું થોડી વાર માટે સાવ સૂનમૂન ઊભો રહી ગયો. મનમાં થતું હતું કે પ્રાદેશિક કક્ષાએ હું શાળાનું પ્રતિનિધિત્વ કરવા જઈ રહ્યો હતો અને મારી સાથે શાળામાંથી કોઈ નહીં ! પરંતુ હું એમાં કંઈ પણ કરી શકું એમ નહોતો. દસ રૂપિયાની કુલ મૂડી ખિસ્સામાં નાખી, દફતર મારા ભાઈબંધને આપી, હું સોનગઢથી જ ભાવનગર જવા નીકળી પડ્યો. આ અંગે મેં સવારે ઘરે જાણ કરી દીધી હતી એટલે એની કોઈ ચિંતા જ નહોતી.

હું ભાવનગર પહોંચ્યો ત્યારે બપોરના ત્રણ વાગ્યા હતા. બસસ્ટેન્ડથી એકાદ કિલોમીટરના અંતરે આવેલ શાળામાં મેં મારી હાજરીની નોંધ કરાવી. ત્યાંથી મને બે દિવસની નાસ્તા તેમ જ જમવાની કૂપન આપવામાં આવી. જમવા માટે હજુરપાયગા રોડ પાસેની એકાદ વાડીમાં જવાનું હતું. રાત રહેવાની વ્યવસ્થા સવારના થોડોક નાસ્તો કરીને જ નિશાળે જવા નીકળેલો. ભૂખ બરાબરની લાગેલી. આગળના કાર્યક્રમની સૂચિ મળ્યા બાદ હું મને બતાવેલ વાડીમાં જઈને જમી આવ્યો.

એ સાંજે ભાવનગરના મોતીબાગ ઓપનએર થિયેટરમાં કાર્યક્રમ હતો. કાર્યક્રમ શરૂ થયો એ પહેલાં અમને જાણ કરવામાં આવી કે આલ્ફ્રેડ હાઈસ્કૂલ (આજની શાંતિલાલ શાહ હાઈસ્કૂલ)ની સામે આવેલ સરકારી પ્રાથમિક શાળામાં રાત રહેવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે. એ સાંભળીને મને શાંતિ થઈ ગઈ. મનમાં થયું કે હાશ ! હવે નિરાંતે મોતીબાગનો

કાર્યક્રમ માણી શકાશે ! કાર્યક્રમ પૂરો થયા પછી જ ઉતારા પર જવાનું મેં નક્કી કરી નાખ્યું. મારા ખિસ્સામાં સવારના ટિકિટભાડાને બાદ કરતાં હવે આઠ રૂપિયા પડ્યા હતા. એ રકમ જોતાં બધે જ ચાલતાં જવાનું જ હું પસંદ કરતો.

રાત્રે લગભગ સાડા નવ વાગ્યે મોતીબાગનો પ્રોગ્રામ પૂરો થયો. એ પછી જાહેરાત કરવામાં આવી કે બીજા દિવસ સવારની વક્તૃત્વ સ્પર્ધાના વિષયો બદલી નાખવામાં આવ્યા હતા. નવા વિષયો એ દિવસના 'સૌરાષ્ટ્ર સમાચાર' નામના ન્યૂઝપેપરમાં છપાયા હતા.

હવે મારા ધબકારા વધી ગયા. મેં જે વિષય તૈયાર કર્યો હતો એ હવે નકામો બની ગયો હતો. એ દિવસનું છાપું શોધી મારે નવા વિષયો જોવા પડે તેમ હતું. એ પછી એકાદ વિષય નક્કી કરી નવો નિબંધ રાતોરાત તૈયાર કરવો પડે. તો જ બીજા દિવસે હું વક્તૃત્વ સ્પર્ધામાં ભાગ લઈ શકું. હું ખરેખર મૂંઝાઈ ગયો.

હું મોતીબાગ ઓપનએર થિયેટરમાંથી બહાર નીકળ્યો. અચાનક મારું ધ્યાન એક છોકરા પર પડ્યું. એ હતો અમારા ગામનો જ રહેવાસી, નામ દિલીપ બાબુભાઈ ગોહેલ. મારાથી ભણવામાં એક વરસ પાછળ. એને જોઈને હું ખુશ થઈ ગયો. ભાવનગરની જમાદાર શેરીમાં એનાં સગાં રહેતાં હતાં એમને ત્યાં એ આવ્યો હતો. મેં એને બધી વાત કરી. મારા વક્તૃત્વ સ્પર્ધાના બદલાઈ ગયેલા વિષયોની પણ વાત કરી. નવા વિષય માટે એ દિવસનું સૌરાષ્ટ્ર સમાચાર છાપું શોધવાનું જરૂરી હતું એ પણ કહ્યું. દિલીપના સગાંના ઘરે છાપું આવતું નહોતું, એટલે એ મારી સાથે છાપાની શોધમાં જોડાયો. અમે બંને દુકાનો અને લારીઓ પર એ દિવસનું છાપું શોધવા માંડ્યા. (ક્રમશઃ)

- જનકલ્યાણમાંથી સાભાર

(૮) વિચારરૂપી કલ્પવૃક્ષના ચમત્કારો

❀ ડૉ. હરીશ દિવેદી

આપણા મનની અગાધ શક્તિઓનો કોઈ અંદાજ લગાવી શકાય તેમ નથી. એની અનંત ક્ષમતાઓનો કોઈ તાગ પામી શકાય તેમ નથી. વિશ્વના સૌથી ઝડપી ગણાતા ‘સુપર કોમ્પ્યુટર’ની શોધ પાછળ પણ કોઈ વ્યક્તિનું મન જ કામ કરી રહ્યું હતું. પરંતુ વાસ્તવિકતા તો એ છે કે, આપણા મનની આવી અનંત ક્ષમતાઓના હજારમા ભાગનો ઉપયોગ પણ આપણે કરતાં હોતાં નથી. જ્યારે આપણે તેનો પૂરેપૂરો ઉપયોગ કરીશું ત્યારે એના પરિણામ કેવાં હશે ? તેના માત્ર બે જ વિકલ્પો છે : દુનિયા કાં તો સ્વર્ગ બની જઈ શકે છે અથવા તો એનો સર્વનાશ પણ થઈ શકે છે. આ મનની શક્તિઓને એટલા માટે જ કલ્પવૃક્ષની સાથે સરખાવવામાં આવી છે. આપણે જેવું વિચારીએ તેવા આપણે બનતા હોઈએ છીએ. આપણા વિચારોને અનુરૂપ આપણી આસપાસની સૃષ્ટિ સર્જઈ જતી હોય છે. આ કલ્પવૃક્ષ વિશેની એક સરસ મજાની વાત છે.

એક ગામથી બીજે ગામ જઈ રહેલ એક મુસાફર પોતાનો થાક દૂર કરવા માટે એક વૃક્ષની નીચે આરામ કરવા બેઠો. જે વૃક્ષ નીચે તે બેઠો હતો તે કલ્પવૃક્ષ હતું. મુસાફરને એ વાતની ખબર ન હતી. એને ભૂખ અને તરસ લાગ્યા હતા. એણે વિચાર્યું કે જો કોઈ મને ઠંડા પાણીનો એક ગ્લાસ લાવી આપે તો કેવું સારું ? આ વિચારની સાથે જ ચાંદીના ગ્લાસમાં ઠંડું પાણી હાજર થઈ ગયું. પાણી પીને તેની તરસ છીપી.

પછી તેણે વિચાર્યું કે, પાણીની સાથે સરસ મજાનું ખાવાનું પણ મળી જાય તો કેવું ? ત્યાં તો સરસ મજાનો પકવાન સહિતનો ભોજનથાળ તેની સમક્ષ હાજર થઈ ગયો. ભોજનથી તૃપ્ત થયા બાદ તેણે વિચાર્યું કે, વૃક્ષ નીચે આરામ કરવા માટે સરસ મજાનો એક ગાલીયો મળી જાય તો કેવું ? એ વિચારતાંની સાથે જ સરસ મજાનો ગાલીયો પણ હાજર થઈ ગયો.

આવા બધા ચમત્કારોથી મુસાફરને ખૂબ જ આશ્ચર્ય થયું. આરામ કરતાં કરતાં તે વિચારવા લાગ્યો કે, નક્કી આ બધું કોઈ ભૂત-પ્રેતની કરામત લાગે છે. ક્યાંક એ તો નહીં આવી ચડે ને ? અને વિચારતાંની સાથે જ ભૂત મહાશય હાજર થઈ ગયા ! વિકરાળ સ્વરૂપવાળા ભૂતને જોઈ તે ગભરાઈ ગયો. એણે વિચાર્યું કે આ ભૂત ક્યાંક મને ખાઈ જશે તો નહીં ને ? અને આ વિચારતાંની સાથે જ ભૂત તેને સ્વાહા કરી ગયો. આ રીતે મુસાફરનો અધવચ્ચે જ અંત આવી ગયો. કલ્પવૃક્ષની આ બીજી બાજુ છે. એટલા માટે જ આપણા વિચારરૂપી કલ્પવૃક્ષથી આપણે ખૂબ જ સાવધાન રહેવાની જરૂર છે. આપણે જો દુઃખ, નિરાશા, ટેન્શન કે ચિંતાના વિચારો કરતા રહીશું તો તે પ્રમાણેની પરિસ્થિતિ સર્જઈ જશે. એને સ્થાને આપણે પ્રેમ, સત્ય, સફળતા, સુખ અને આનંદના વિચારો કરીશું તો તે બધું જ આપણને જીવનમાં સામેથી આવી મળશે.

॥ अवधूत चिंतन श्री गुरुदेव धरा ॥

॥ अवधूत चिंतन श्री गुरुदेव धरा ॥

॥ अवधूत चिंतन श्री गुरुदेव धरा ॥

॥ अवधूत चिंतन श्री गुरुदेव धरा ॥

॥ अवधूत चिंतन श्री गुरुदेव धरा ॥

अभिरंगनी प्रवृत्तियो

- स्कुलभोग वितरण
- अन्न वितरण
- वस्त्रदान
- भाण संस्कार शिबिर
- युवा शिबिर
- सत्संग कार्यक्रम
- सांस्कृतिक कार्यक्रम

अभिरंग

॥ अवधूत चिंतन श्री गुरुदेव धरा ॥

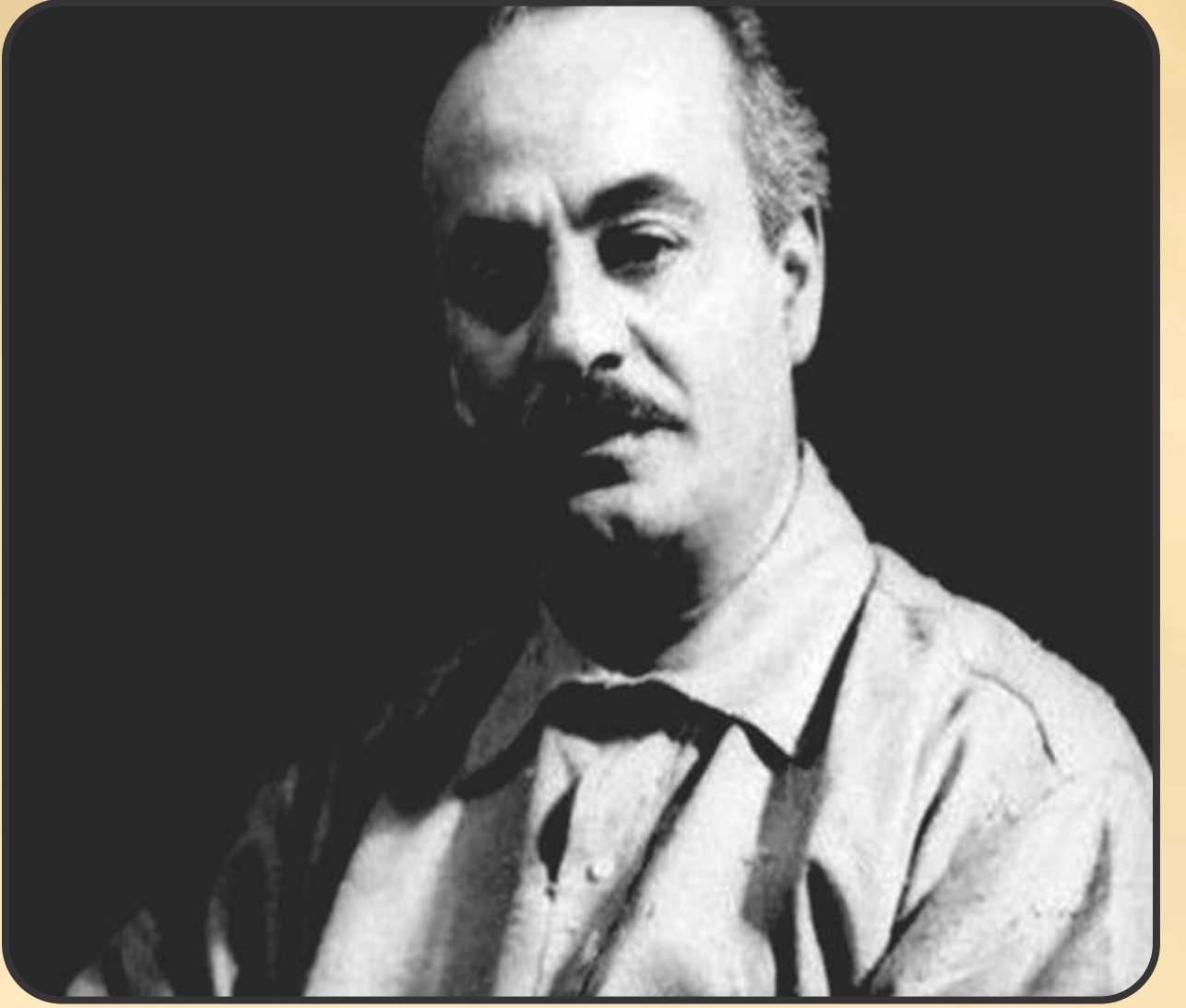
॥ अवधूत चिंतन श्री गुरुदेव धरा ॥

॥ अवधूत चिंतन श्री गुरुदेव धरा ॥

अभिरंगनी आगामी प्रवृत्तियो

अभिरंग आयोजित १२मी भाण संस्कार शिबिर
ता. ५,७,८ मे २०१५ (६ थी १५ वर्षना भाणको माटे)
स्थण : जक्षाणी मातानु मंदिर, मु. सादरा, जि. गांधीनगर.
शिबिर माटे संपर्क : किरण पटेल मो.: ९८२४५८८१५०.

आर्थिक रीते पछात विस्तारोमां स्कुलभोग किट
वितरण (जून २०१५)
संपर्क : लवदत्त पटेल मो.: ९८०४४८५५५५.

સાત વખત મેં મારા અંતરાત્માને ઢિક્કાર્યો છે :

મોટાઘ મેળવવા માટે અને ઝૂકી પડતો જોયો ત્યારે,
તેને પાંગળાઓ આગળ લંગડાતો ઢીઠો ત્યારે,
કઠિન અને સરળ વચ્ચેની પસંદગીમાં તેણે સરળ પસંદ કર્યું ત્યારે,
પોતે દોષ કર્યા પછી, બીજા પણ એમ કરે છે કહીને પંડને પટાવ્યો ત્યારે,
નિજ નિર્ભયતાને કારણે નમતું જોખીને એને વીરની ક્ષમામમાં ખપાવ્યું ત્યારે,
કોઈના ચહેરાની કદરૂપતાને તેણે ઢિક્કારી ત્યારે,
આત્મસ્લાઘાનાં ગીત ગાઢને એને પોતાના સદ્ગુણ ગણ્યા ત્યારે !

- ખલિલ જિહ્વાન